

Часцей за ўсё ў «ажылых карцінах» выкарыстоўваліся гістарычныя сюжэты. Удзельнікі імкнуліся адлюстравач асаблівасці эпохі і каларыт месца дзеяння. Гледачы прысутнічалі ў той жа прасторы, дзе знаходзілася такая «карціна»: улоўлівалі атмасферу і дух часу, у якім жылі персанажы.

§ 17. ЯК УЛАДКАВАНЫ СУЧАСНЫ ТЭАТР?

Будынак тэатра прыкметны здалёк. Яго ўпрыгожваюць калоны, арыгінальныя фігуры і дэталі. Часта такія будынкі маюць незвычайную форму. Усё гэта невыпадкова: прыходзячы ў тэатр, глядач павінен забыцца пра штодзённыя клопаты, апынуцца ў атмасферы свята.

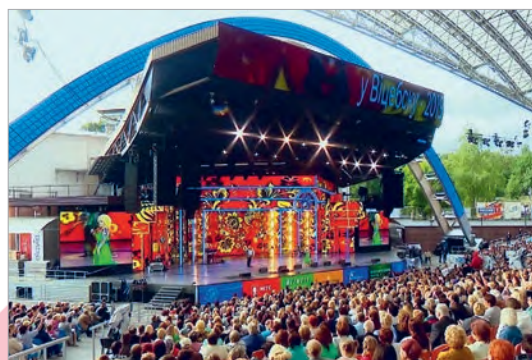
Глядзельная зала і сцэна. Уздзеянне на эмацыянальны стан гледача працягваецца ў глядзельнай зале. З любога яе месца адкрываецца від на сцэну. Існуюць розныя тыпы сцэны і спосабы размяшчэння гледачоў. Сцэна, якая з трох бакоў абмежавана сце-

намі і размяшчаецца перад глядзельнай залай у форме партэра з ярусамі, называецца *сцэнай-каробкай*. Сцэна, з трох або чатырох бакоў абкружаная амфітэатрам з глядацкімі месцамі, — *сцэнай-арэнай*.

Партэр — з фр. «на зямлі». Ніжні паверх глядзельнай залы.

Сцэна-каробка.
Нацыянальны акадэмічны тэатр
імя Янкі Купалы (г. Мінск, Беларусь)

Сцэна-арэна.
Летні амфітэатр
(г. Віцебск, Беларусь)

Таямнічы свет закулісся. У закуліснай частцы тэатра, якую глядач не бачыць, размяшчаюцца творчыя цэхі. У іх працуюць людзі самых розных прафесій. Менавіта тут, у закулісці, нараджаюцца спектаклі, якія потым радуюць і захапляюць глядачоў.

Зазірнём у дэкарацыйны цэх...

Вобраз будучай пастаноўкі ствараецца паэтапна. Спачатку мастак малюе эскізы дэкарацый і робіць макет да спектакля. Гэта неабходна для таго, каб удзельнікі спектакля маглі загадзя ўявіць, як будучы выглядзе усе элементы афармлення ў прасторы сцэны. У натуральную велічыню дэкарацыі выконваюць у дэкарацыйным цэху.

Што знаходзіцца ў бутафорскім і рэквізітарскім цэхах? Для многіх спектакляў вырабляюць *бутафору* — несапраўдныя прадметы, якія маюць знешняе падабенства з арыгінальнымі. Старадаўнія кароны і кубкі, чарніліцы з пёрамі і зброю ствараюць у бутафорскім цэху. Бутафорскія прадметы дапамагаюць аўтару спектакля больш ярка паказаць эпоху і характар герояў, а акцёрам — раскрыць абстаноўку.

У спектаклі «Пінская шляхта» драматурга Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча можна заўважыць велізарную бутафорскую залатую пячатку ў выглядзе двухгаловага арла. Яе памеры і форма падкрэсліваюць

Праца над макетам да спектакля. Народны мастак Беларусі, лаўрэат дзяржаўных прэмій СССР і Беларусі Барыс Герлаван

Эскіз — папярэдні накід ідэі.

Макёт — паменшаная ў шмат разоў выява сцэнічнай прасторы.

У бутафорскім цэху. Беларускі дзяржаўны акадэмічны музычны тэатр

веліч суддзі — галоўнага героя п'есы. А яго машынка для рэзкі паперы настолькі вялікая, што сваім грозным выглядам выклікае страх. Для стварэння патрэбнага фону і атмасферы на сцэне таксама выкарыстоўваецца *рэквізіт* — дробныя прадметы інтэр'ера і побыту. Мэбля, посуд, упрыгажэнні, аксесуары знаходзяцца ў распараджэнні рэквізітарскага цэха.

Тэатральныя бутафоры і рэквізітары — умельцы, майстры на ўсе рукі! Яны ствараюць, а затым беражліва захоўваюць прадметы з асаблівымі ўласцівасцямі. Напрыклад, зброя павінна быць бяспечнай, а ваза, якая разбіваецца ў кожным спектаклі, павінна лёгка «збірацца» наноў.

Загадкі пашывачнага, касцюмернага і грымёрнага цэхаў.

Касцюмы дзейных асоб выконваюць на аснове эскіза мастака. Яго задума ўвасабляецца ў *пашывачным цэху*. Касцюмы розных гістарычных эпох ствараюцца з разнастайных матэрыялаў: тканіны, поліэтылену, паперы... Старадаўнія сукенкі з раскошнымі дэкаратыўнымі элементамі ці шыкоўныя, вышываныя залатымі ніткамі

кафтаны і сурдуды — усё падуладна майстрыхам пашывачнага цэха. Захоўваюць зробленыя касцюмы, галяўныя ўборы, абутак і даглядаюць іх у *касцюмерным цэху*.

Завяршальныя штрыхі да вобраза акцёра дадае грымёр. У *гримёрным цэху* выканаўцам наносяць грим. Пры неабходнасці выкарыстоўваюць прыкі, вусы, бароды, локаны. Сцэнічнае аблічча дзейных асоб павінна быць яркім, выразным і дакладным.

Светлая палітра спектакля. Для атрымання разнастайных сцэнічных эфектаў сцэна абсталявана спецыяльнымі асвятляльнымі прыборамі — разнастайнымі

Сцэна са спектакля
«Віні-Пух і ўсе-ўсе-ўсе...».
Нацыянальны акадэмічны
Вялікі тэатр оперы і балета
Рэспублікі Беларусь (г. Мінск)

Сцэна са спектакля
«На маёй планеце».
Беларускі дзяржаўны
тэатр лялек
(г. Мінск)

пражэктарамі з каляровымі фільтрамі, праекцыйнымі ўстаноўкамі... Мастакі па святле прыдумваюць светлавы вобраз спектакля, а асвятляльнікі малююць светлавую партытуру ў час пастаноўкі. Ім падуладныя яркае святло дня ці вячэрні змрок, казачныя адценні марскога дна і блісканне маланак на сцэне.

Рэпетыцыя ў тэатры: хто галоўны? Свой нябачны бок стварэння сцэнічнага вобраза існуе і ў акцёраў. У спецыяльных *рэпетыцыйных залах* праходзіць складаная карпатлівая праца. Пад кіраўніцтвам рэжысёра акцёры рэпетыруюць свае ролі. Для таго каб «пражываць» на сцэне розныя лёсы, патрабуецца вялікая творчая самааддача. Акцёраў, якія здолелі стварыць незабыўныя ролі, называюць вялікімі.

Кожны новы спектакль і новы сцэнічны вобраз нараджаюцца толькі ў прысутнасці нас, глядачоў. Мы ўважліва назіраем за падзеямі і перажываем за лёсы герояў. І ствараем свае вобразы. Толькі пры актыўным удзеле глядачоў развіваецца тэатральнае мастацтва.

ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

1. «Тэатр пачынаецца з вешалкі!» — гэту фразу часта паўтараюць сапраўдныя тэатралы. Паразважайце пра тое, што яна азначае.

2. У сучасным тэатры магчымасці сцэны амаль неабмежаваныя. Паглядзіце на афіцыйным сайце Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Беларусі (bolshoibelarus.by) відэаролік «Магчымасці сцэны». Пэралічыце гэтыя магчымасці. Дасягненню якога эфекту яны садзейнічаюць?

ТВОРЧАЯ МАЙСТЭРНЯ

3. Разгледзьце элементы сучаснага тэатра ў электронным дадатку. Якую ролю выконвае частка сцэнічнай прасторы, што называецца *фае*? Яшчэ да пачатку спектакля глядач трапляе ў святочную атмасферу. Падумайце, а як бы вы арганізавалі *фае* школьнага тэатра, каб вашым гасцям было ўтульна і камфортна? З дапамогай якіх атрыбутаў можна заінтрыгаваць гледачоў? Якія «падказкі» можна прапанаваць вашым гасцям, каб настроіць іх на сустрэчу з тэатрам?

§ 18. ТЭАТР ЛЯЛЕК

Лялькі, якія ўяўляюць сабой багоў і падобных да чалавека істот, вядомыя з глыбокай старажытнасці. Спачатку такія лялькі знаходзіліся ў храмах, іх ушаноўвалі ў час традыцыйных рытуальных дзей. З часам лялечныя спектаклі зрабіліся самастойным відовішчам.

Першыя тэатральныя лялькі.

У розных краінах былі свае любімцы — героі лялечных прадстаўленняў. Пульчы-нела — у Італіі, Палішынель — у Францыі, Пятрушка — у Расіі. Гэтыя героі не толькі смяшылі і весялілі гледачоў, але і перамагалі ворагаў, каралі зло і сцвярджалі справядлівасць. Да таго ж яны не былі ідэальныя — сваволілі і гарэзнічалі. А калі ўлічыць, што ў межах прадстаўленняў персанажы часцяком паведамлялі самыя свежыя навіны, вулічныя лялечныя спектаклі можна назваць своеасаблівымі «жывымі сайтамі навін».

Лялька Палішынель (Францыя)

